

Lapset – sotien viattomat uhrit

”Jokaisen sodan rauniolla itkee lapsi”. Näin otsikoi puheensa lastenpsykologian emeritaprofessori Tuula Tamminen Kaatuneitten Omaisten Liiton valtakunnallisessa juhlassa Tampere-talossa syyskuussa 2021.

Suomen sotien 1939–1945 seurauksena noin 55 000–60 000 lasta jäi isättömiksi. Joissakin tapauksissa lapsi saattoi menettää äitinsä tai jopa molemmat vanhempansa. Lapsesta tuli sotaorpo. Vanhemman, yleensä isän, menetys oli traumaattinen kokemus. Lapsi suri ja kantoi hiljaa surua, jota hän ei osannut ilmaista. Isän menetyksestä ei saanut puhua. Vaiettu suru jäi käsittelemättä. Sodan päätyttyä henkilökohtaista surua ei yleensäkään saanut korostaa. Maan suru oli paljon suurempi suru kuin yksityinen suru – olihan Suomen ollut pakko taipua raskaisiin rauhanehtoihin. Sotaorvot ympäröi vaikenemisen muuri. Traumaattiset kokemukset jäivät käsittelemättä.

Tuula Tammisen mukaan (Huoltoviesti 3/2021): ” Sankarivainajan kuoleman idealisointi ja oman surun yhdistäminen on lapselle vaikeaa ja kollektiivinen surusta vaikeneminen vaarallista. Lapsi putoaa puhumattomuuden kuiluihin yksin. *Isänmaan, kodin ja lasten puolesta* -tyyppiset perustelut sodan uhreille saattoivat helpottaa aikuisia ja auttaa koko kansakuntaa kestäämään, mutta samalla ne kasvattivat lasten syyllisyyden kokemuksia. Sodan leima jäi lapseen ja perheeseen usein pysyväksi.”

Vaikeneminen on seurannut Suomen sotaorpoja läpi koko heidän myöhemmän elämänsä: lapsuuden, nuoruuden ja kiireisen työelämän ajan. He ovat hiljaisina kantaneet sotaorvouden stigmaa. Vasta eläkeiän kynnyksellä, 2000-luvun taitteessa, sotaorvot ovat tulleet esiin. He perustivat eri puolilla maatamme sotaorpyhdistyksiä, joissa he ovat voineet tavata ja saada toisiltaan vertaistukea. Sotaorpoja on jäljellä vielä noin 20 000–25 000, ja heidän keski-ikänsä on jo yli 80 vuotta. Lapsuuden muistot ovat päivittäin ajatuksissa. Vanhuudessa kipeät haavat avautuvat ja traumatisoivat elämää sotaorpojen viimeisinä elinvuosina. - Valtiovalta ei ole tullut tukemaan sotaorpojen vanhuutta.

Tuula Tamminen kirjoittaa Huoltoviesti -lehdessä: ”Suomella on nyt mahdollisuus kirjoittaa uusi luku lapsuuden maailmanhistoriaan osoittamalla virallista tukea omille, vielä jäljellä oleville sotaorvoilleen. Tämä olisi lapsiystävällinen hyvinvointiyhteiskunnan pioneeriteko, joka esimerkillään herättäisi aikuisten maailmaa näkemään lasten hätää.”

Viime kuukausina ja päivinä olemme järkyttyneinä joutuneet toteamaan, miten sota kohtelee lapsia Euroopassa aivan lähellämme. Uutiset lukuisista isänsä tai äitinsä tai jopa molemmat vanhempansa sodassa menettäneistä ja sotaa pakenevista lapsista ovat jälleen tosia. Koemme, että isän menettäminen valtiollaan hänelle määräämässä tehtävässä - isänmaan puolustuksessa, yhdistää meidät Ukrainan sotaorpojen kohtaloon. Ukrainan sotaorvot ja sotaa pakenevat lapset herättävät meissä oman lapsuutemme vaikeita muistoja.

Tuula Tammisen mukaan ”vaikuttavimpia keinoja maailmanrauhan rakentamisessa on uskallus tunnistaa ja tunnustaa sotaorpojen tuska”.

Omat kokemuksemme todistavat, että Ukrainan sotaorvot tarvitsevat vaikenemisen asemesta kokonaisvaltaista apua ja tukea traumatisoivien tapahtumien käsittelyyn. Toivottavasti Suomi pystyy tarjoamaan tällaista asiantuntija-apua tänne saapuville apua tarvitseville lapsille.

Sotaorvot haluavat, että tieto vaikeista sotiemme seurauksista säilyy tuleville sukupolville. Liittomme erityisenä tavoitteena on sodissa kaatuneitten isiemme, sotalleskiäittemme ja sotaorpojen perinteen kokoaminen ja säilyttäminen.

Kaatuneitten muistopäivä, jota vietetään aina toukokuun kolmantena sunnuntaina, on Kaatuneitten Omaisten Liitolle ja sen jäsenille erityisen tärkeä valtakunnallinen juhlapäivä. Se on muistutus rauhan tärkeydestä. Kaatuneitten muistopäivän sankarivainajia kunnioittava arvokas perinne halutaan säilyttää tuleville sukupolville.

Tänä keväänä kaatuneitten muistopäivä, 15. toukokuuta, saa erityisen merkityksen Euroopassa vallitsevan sodan takia. Sankariristien juurella muistetaan Ukrainaa ja sen pakenemaan joutuneita kansalaisia.

Kaija Sepponen, sotaorpo
Kasvatustieteiden tohtori
Oulainen

Hanna Tähti, sotaorpo
Emeritaprofessori
Tampere